

SỰ NHẤT QUẢN PHÁT TRIỂN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG XHCN TRONG XÂY DỰNG XÃ HỘI HÀI HÒA CỦA TRUNG QUỐC VÀ ĐỔI MỚI CỦA VIỆT NAM

TH. S NGUYỄN VĂN TÀI

Cao đẳng Du lịch Hà Nội

Hội nghị Trung ương lần thứ 3 khoá XI ĐCS Trung Quốc (họp tháng 12-1978) vạch ra chiến lược cải cách - mở cửa, tiếp đến tại Đại hội lần thứ XIV năm 1992 ĐCS Trung Quốc đã chính thức đặt mục tiêu xây dựng hệ thống kinh tế thị trường XHCN và đẩy mạnh cải cách trên tất cả các mặt. Ngày nay, thành tựu mà Trung Quốc đạt được là sự vững bước trên con đường xây dựng và phát triển ổn định, tiến tới hiện đại hoá, thực hiện dân giàu nước mạnh, đạt được nhiều thành tựu huy hoàng và để lại những bài học sâu sắc cho các quốc gia có nền kinh tế chuyển đổi.

Cuộc cải cách mở cửa của Trung Quốc hơn 30 năm qua có một ý nghĩa to lớn, được đánh giá cao trong nước và trên trường quốc tế, vì nó đã đem lại cho Trung Quốc những biến đổi lịch sử quan trọng, song bên cạnh đó cũng xuất hiện

nhiều vấn đề xã hội bất cập, Chính phủ Trung Quốc công khai nhìn nhận rằng, khoảng cách giàu nghèo đang là một mối đe dọa lớn cho ổn định chính trị xã hội, và một nông thôn nghèo khó là tiềm tàng nguy cơ gây bất ổn trong sự phát triển, xây dựng xã hội XHCN.

Ngày 19- 9- 2004, tại Hội nghị Trung ương lần thứ 4, khóa XVI, ĐCS Trung Quốc đã chính thức đề ra mục tiêu chiến lược: “Xây dựng xã hội hài hòa”. Nội dung cơ bản của lý luận xã hội hài hoà là dân chủ pháp trị, công bằng chính nghĩa, trật tự ổn định, thành tín hữu ái, tràn đầy sức sống, con người và tự nhiên có mối quan hệ hài hoà⁽¹⁾.

Từ đó đến nay, ĐCS Trung Quốc đã tập trung mọi nỗ lực lãnh đạo nhân dân xây dựng xã hội hài hoà XHCN. Bên cạnh đó, cũng diễn ra nhiều cuộc thảo luận góp phần làm rõ nhiều nội dung của lý luận xây dựng xã hội hài hoà

Xã hội hài hòa theo nghĩa rộng là sự hài hòa của một hệ thống toàn diện các mục tiêu, giữa người với người, giữa con người và xã hội, giữa con người và thiên nhiên; sự hài hòa giữa các lĩnh vực khác nhau, cũng bao gồm sự hài hòa giữa các nhóm lợi ích; giữa sự phát triển hài hòa của chính trị, kinh tế, văn hóa, bao gồm cả mối quan hệ hài hòa giữa các chính phủ Trung ương và địa phương... Nói một cách khái quát, chúng ta có cơ sở để khẳng định rằng: xã hội hài hòa là xã hội ở trạng thái tồn tại và phát triển cân đối, điều hòa giữa các mặt của đời sống xã hội, giữa các cộng đồng dân cư, giữa con người với tự nhiên, là giai đoạn lý tưởng và hình thức hoàn mỹ của sự phát triển trong sự thống nhất của các mặt đối lập. Xây dựng xã hội hài hòa là mục tiêu nhất quán của Trung Quốc trong tương lai, song để xây dựng xã hội như vậy cần có nền tảng kinh tế phù hợp ổn định và phát triển vững mạnh. Bởi lẽ kinh tế, văn hóa, xã hội là những lĩnh vực quan trọng có quan hệ chặt chẽ với nhau cần được phát triển một cách đồng bộ, hài hòa.

Kinh tế thị trường có khả năng tạo điều kiện tốt để xây dựng xã hội hài hòa XHCN?

Các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác-Lênin đã chỉ ra rằng, cơ chế thị trường tự do không phải là độc quyền của CNTB mà vẫn có thể hiện diện trong xã hội XHCN. Trong quá trình thực hiện chính sách kinh tế mới (NEP), Lê-nin đã đưa ra hàng loạt các luận điểm cốt lõi làm cơ sở lý luận cho việc chấn hưng và

phát triển kinh tế trong thời kỳ quá độ lên CNXH. Theo đó, Lê-nin luôn đánh giá thương nghiệp và những quan hệ hàng hoá - tiền tệ không phải với tư cách là biện pháp tạm thời khôi phục lại những mối liên kết kinh tế giữa thành thị và nông thôn mà với tư cách một quan điểm cơ bản trong chính sách kinh tế của Đảng trong cả thời kỳ quá độ lên CNXH lẫn trong giai đoạn đầu của hình thái kinh tế - xã hội cộng sản chủ nghĩa. Cùng với đánh giá đó, Lê-nin nhấn mạnh sự cần thiết phải khắc phục nhận thức sai lầm của một số cán bộ Đảng và nhà nước cho rằng: CNXH và thị trường là hai vấn đề không thể dung hợp được, là những hiện tượng rất xa lạ với nhau và không có liên hệ gì với nhau. Trên thực tế, CNXH và kinh tế thị trường không những có thể mà còn cần thiết phải được kết hợp lại với nhau, bởi sự kết hợp ấy tạo khả năng xây dựng thành công CNXH.

Đầu năm 1992, trong bài nói chuyện khi đi thăm các tỉnh phía Nam Trung Quốc, Đặng Tiểu Bình đã nêu ra ý kiến "Kinh tế kế hoạch không phải là CNXH, CNTB cũng có kế hoạch; kinh tế thị trường không phải là chủ nghĩa tư bản, CNXH cũng có thị trường". Ý kiến đó một lần nữa giải phóng tư tưởng cho cán bộ và nhân dân Trung Quốc. Đại hội ĐCS Trung Quốc lần thứ XIV lại đề ra "lấy xây dựng kinh tế thị trường XHCN làm mục tiêu của cải cách thể chế kinh tế", cuộc cải cách theo hướng thị trường hoá càng được thúc đẩy nhanh chóng. Thể chế kinh tế mới đã có vai trò, ưu thế trong vận hành kinh tế.

Để xây dựng một xã hội hài hòa cần phải xây dựng một xã hội thịnh vượng đó là công việc cơ bản của Trung Quốc, nhưng để thiết lập một xã hội hài hòa dựa trên nền kinh tế thị trường là một hệ thống kinh tế tương đối công bằng, chỉ có kinh tế thị trường XHCN mới làm cho một xã hội hài hòa được thiết lập các điều kiện và khả năng. Chỉ có phát triển nền kinh tế thị trường XHCN thì lực lượng sản xuất mới được giải phóng và phát triển. Về cơ bản có thể nói rằng xã hội hài hòa phụ thuộc vào sự phát triển của lực lượng sản xuất, không có tăng năng suất, không có tích lũy của cải vật chất, một xã hội hài hòa sẽ là không thể. Bởi vì: nếu không có sự phát triển như vậy, thì sẽ chỉ có đói nghèo, cùng cực, và trong trường hợp của nghèo đói cùng cực, chúng ta phải đấu tranh cho những nhu cầu, tất cả đều là những nhu cầu chính đáng của đời sống con người. Mặc dù, tốc độ tăng trưởng của cải vật chất không tự phát dẫn đến sự hài hòa xã hội, nhưng nó không thể tách rời khỏi các điều kiện vật chất của sự hài hòa xã hội. Hài hòa về cơ bản là không tương thích với đói nghèo, một xã hội nghèo không bao giờ có thể đạt được sự hài hòa thật sự. Mức độ hài hòa xã hội, về cơ bản nó liên quan đến mức độ phát triển và năng suất là điều kiện tiên quyết cơ bản của xã hội hài hòa. Để nuôi dưỡng sự gia tăng và phát triển của năng suất, phải nâng cao hiệu quả phân bổ nguồn lực. Nhu cầu của nhân dân ngày càng tăng, tài nguyên thiên nhiên đang khan hiếm là mâu thuẫn cơ bản trong bước phát triển tiếp theo của xã hội. Thực tế

đã chứng minh rằng chỉ có sự phát triển đầy đủ của nền kinh tế thị trường, để nâng cao hiệu quả phân bổ nguồn lực và tạo ra năng suất lao động cao hơn, để đặt nền tảng vật chất cho xây dựng một xã hội hài hòa.

Chỉ bằng cách phát triển một nền kinh tế thị trường XHCN, mới có thể hình thành nên một hệ thống chính trị dân chủ XHCN hoàn hảo hơn. Một nền kinh tế thị trường về bản chất là một nền kinh tế công bằng và cạnh tranh, nó đòi hỏi tất cả chúng ta làm theo các quy luật tất yếu của thị trường. Mặc dù điều kiện của mọi người là khác nhau, trong một cuộc cạnh tranh sẽ dẫn đến kết quả không lành mạnh, nhưng nền kinh tế thị trường theo đuổi ý tưởng về sự bình đẳng của con người là khẳng định của lịch sử tiến bộ nhân loại. Nếu vượt qua được những hạn chế của nền kinh tế thị trường, con người sẽ có điều kiện để thực hiện các ý tưởng về sự biến đổi tạo ra sự bình đẳng và thực hiện đời sống chính trị dân chủ hơn, bản chất của nó là sự bình đẳng, cho phép người dân trở thành người chủ của xã hội. Thực tế cho thấy rằng sự phát triển của nền kinh tế thị trường và thúc đẩy cải cách hệ thống chính trị đã tăng cường sự tham gia của các nhóm xã hội khác nhau trong hệ thống chính trị. Theo hệ thống kinh tế thị trường XHCN, liên tục cải tiến, xây dựng để thích ứng với cải thiện hệ thống XHCN từ đó tạo điều kiện chính trị thuận lợi để xây dựng một xã hội hài hòa.

Để hình thành các giá trị XHCN thì không thể tách rời khỏi sự phát triển của năng suất và sự giàu có vật chất của

xã hội và mỗi người dân, vì vậy các giá trị xã hội và sự phát triển của nền kinh tế thị trường được liên kết chặt chẽ. Theo đó quá trình cải cách và mở cửa phát triển của Trung Quốc đã từng bước hiện đại hóa XHCN, giá trị của đất nước đã và đang trải qua sự thay đổi đáng kể, nói chung là một sự cải tiến và phát triển. Chỉ có sự phát triển của một nền kinh tế thị trường trên cơ sở tiếp tục hoàn thiện hệ thống kinh tế thị trường mới có điều kiện cải thiện hệ thống chính trị dân chủ XHCN, từ đó hình thành các tiêu chuẩn thể chế và các giá trị dân chủ trong xã hội XHCN, và các tiêu chuẩn đó sẽ tương thích với các giá trị kinh tế thị trường. Vì vậy, trước hết Trung Quốc cần phải phát triển một nền kinh tế thị trường và làm sâu sắc thêm quá trình cải cách kinh tế, để thúc đẩy cải cách chính trị trong xây dựng kinh tế XHCN. Sự hình thành một nền kinh tế thị trường XHCN, dân chủ XHCN tương thích với các giá trị XHCN, đó chính là nền móng vững chắc để xây dựng một xã hội hài hòa.

Phát triển một nền kinh tế thị trường XHCN, nhằm thúc đẩy sự phát triển toàn diện của quyền tự do của con người. Nền kinh tế thị trường công nhận và khẳng định lợi ích của người dân tham gia quá trình lao động sản xuất, từ đó sẽ giúp cho mỗi người thể hiện đầy đủ sự nhiệt tình, chủ động và sáng tạo. Điều này có nghĩa là với sự phát triển của nền kinh tế thị trường sẽ có điều kiện cải thiện chất lượng cuộc sống của người dân, sáng tạo của người dân. Có thể thấy rằng sự phát triển của nền kinh tế thị

trường không những phù hợp để giải phóng và phát triển lực lượng sản xuất, mà còn có lợi cho sự phát triển của con người. Đây là một mục tiêu quan trọng của việc xây dựng một xã hội hài hòa.

Với những đặc điểm cơ bản nêu trên chúng ta có thể nhận thấy, nền kinh tế thị trường XHCN và một xã hội hài hòa về bản chất có mối quan hệ mật thiết với nhau. Một mặt, nền kinh tế thị trường XHCN thúc đẩy sự gia tăng nền tảng giá trị vật chất của CNXH, các nhân tố dân chủ chính trị và xây dựng nền văn minh tinh thần từng bước hình thành, do vậy cung cấp một nền tảng vững chắc cho xây dựng một xã hội hài hòa XHCN; Mặt khác, xây dựng một xã hội hài hòa XHCN tạo điều kiện thuận lợi cho việc xây dựng một nền kinh tế thị trường XHCN phát triển. Có thể thấy rằng nền kinh tế thị trường XHCN và một xã hội hài hòa có sự hỗ trợ lẫn nhau, thúc đẩy lẫn nhau và phát triển chung, có mối quan hệ biện chứng tác động qua lại lẫn nhau. Quá trình kinh tế phát triển thúc đẩy xã hội phát triển, và sự định hướng xây dựng một xã hội tương lai phù hợp là điều kiện cần thiết trong xây dựng xã hội XHCN.

Công cuộc đổi mới ở nước ta với đường lối phát triển kinh tế thị trường định hướng XHCN thực hiện mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh”

Ở nước ta khi thực hiện công cuộc đổi mới, Đảng ta đã xác định tiến hành chuyển đổi mô hình kinh tế kế hoạch

hoá tập trung bao cấp sang mô hình kinh tế thị trường định hướng XHCN. Tại Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ IX Đảng ta một lần nữa khẳng định: “Thực hiện nhất quán và lâu dài chính sách phát triển nền kinh tế hàng hoá nhiều thành phần vận động theo cơ chế thị trường, có sự quản lý của Nhà nước theo định hướng XHCN; đó chính là *nền kinh tế thị trường định hướng XHCN*”⁽²⁾.

Trên nền tảng đổi mới phát triển kinh tế thị trường định hướng XHCN chúng ta đã xác định xây dựng một nước Việt Nam “dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh”. Thực hiện nhất quán mục tiêu chiến lược đó, Việt Nam đã từng bước cụ thể hoá trong chiến lược phát triển kinh tế - xã hội qua từng bước đi của mình. Trong quá trình ấy, Đảng và Nhà nước Việt Nam đã xây dựng những định hướng cơ bản để thực hiện mục tiêu chiến lược trên.

Trong báo cáo chính trị tại Đại hội Đảng lần thứ X đã chỉ rõ: “Kết hợp các mục tiêu kinh tế với các mục tiêu xã hội trong phạm vi cả nước, ở từng lĩnh vực, địa phương; thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước và từng chính sách phát triển, thực hiện tốt các chính sách xã hội trên cơ sở phát triển kinh tế, gắn quyền lợi và nghĩa vụ, cống hiến và hưởng thụ, tạo động lực mạnh mẽ và bền vững hơn cho phát triển kinh tế - xã hội”⁽³⁾.

Từ việc xác định thực hiện mục tiêu chiến lược nêu trên, chúng ta dễ dàng nhận thấy sự kết hợp hài hòa giữa việc thực hiện mục tiêu phát triển kinh tế thị

trường định hướng XHCN với mục tiêu xây dựng xã hội “dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh”. Trong đó đặc biệt là việc thực hiện mục tiêu kinh tế chính là nền tảng của sự phát triển hài hoà giữa các mặt của đời sống xã hội, các mặt tăng trưởng kinh tế và tiến bộ xã hội gắn liền thành một chỉnh thể hữu cơ. Theo đó chiến lược kinh tế - xã hội phải đặt con người vào vị trí trung tâm, tạo điều kiện cho mọi người đều có cơ hội phát triển, phát huy mọi năng lực của mình.

Trong suốt quá trình đổi mới Đảng ta luôn kết hợp chặt chẽ các mục tiêu kinh tế với các mục tiêu xã hội trong từng chính sách phát triển; kết hợp tăng trưởng kinh tế với thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội ngay từ đầu, trong mỗi bước đi và trong cả quá trình. Không hy sinh mục tiêu xã hội cho tăng trưởng kinh tế, song cũng không vì mục tiêu xã hội mà làm hạn chế, triệt tiêu động lực tăng trưởng kinh tế.

Sự nhất quán phát triển kinh tế thị trường trong việc xây dựng xã hội hài hòa ở Trung Quốc và sự lựa chọn phát triển kinh tế thị trường định hướng XHCN nhằm thực hiện mục tiêu xây dựng xã hội dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh đều có nền tảng xuất phát từ cơ sở lý luận của chủ nghĩa Mác-Lênin về một xã hội XHCN có nền tảng vật chất thịnh vượng và một xã hội dân giàu nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh. Trong quá trình cải cách ở Trung Quốc, cũng như trong công cuộc đổi mới ở Việt Nam, hai ĐCS luôn kiên trì, phát triển

các quan điểm cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin về sự vận động của thực tiễn lịch sử, cùng với quan điểm phát triển không ngừng của chủ nghĩa Mác - Lênin, vậy nên chúng ta nhận thấy lý luận phát triển CNXH của hai Đảng có những điểm tương đồng.

Ngày nay thế giới luôn đánh giá cao công cuộc cải cách, đổi mới ở Trung Quốc và Việt Nam. Giữa hai nước có những điểm tương đồng về văn hóa, tư duy và cùng lấy chủ nghĩa Mác-Lênin làm nền tảng lý luận đồng thời phát triển của chủ nghĩa Mác trong điều kiện thực tế khách quan của mỗi nước để xây dựng lý luận đổi mới và phát triển của mỗi nước cho phù hợp với thực tiễn cách mạng trong mỗi giai đoạn cụ thể. Thực tiễn hơn 20 năm đổi mới cho thấy, kinh tế thị trường định hướng XHCN của nước ta đã tạo động lực khai thác có hiệu quả mọi nguồn lực tiềm tàng trong xã hội để phát triển kinh tế, tạo việc làm, xoá đói, giảm nghèo, là một động lực rất quan trọng để phát triển nền kinh tế đất nước. Đồng thời, trong quá trình đổi mới và phát triển kinh tế, Việt Nam luôn giữ được sự ổn định - ổn định về chính trị, ổn định về xã hội. Và nhiệm vụ quan trọng hiện nay là phải giải quyết mối quan hệ giữa tăng trưởng kinh tế và phát triển văn hóa, thực hiện tiến bộ, công bằng xã hội để bảo đảm sự phát triển bền vững của đất nước cả bình diện lý luận và thực tiễn. Quá trình đổi mới thúc đẩy chúng ta không ngừng tổng kết, rút kinh nghiệm, sáng tạo để công cuộc đổi mới ngày càng đạt được những thành tựu toàn vẹn hơn. Để tiếp tục con đường

phát triển, xây dựng xã hội XHCN "dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh", thiết nghĩ, chúng ta cần tăng cường sự xem xét, tham khảo kinh nghiệm của các nước trên thế giới trong đó có kinh nghiệm của Trung Quốc cả về lý luận và thực tiễn. Việc tìm hiểu sự nhất quán trong phát triển kinh tế thị trường XHCN và xây dựng xã hội hài hòa của Trung Quốc cũng như đường lối đổi mới của Việt Nam sẽ có ý nghĩa tích cực cho cả hai nước và có giá trị gợi mở nhất định đối với công cuộc đổi mới của Việt Nam hiện nay.

CHÚ THÍCH:

(1) PGS.TSKH. Lương Đình Hải: *Vấn đề sở hữu và phát triển bền vững*. Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 2008, tr.268.

(2) ĐCS Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2001, tr.86.

(3) ĐCS Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.101.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1: Vũ Văn Viên: Lý luận xây dựng xã hội hài hòa của Trung Quốc và công cuộc đổi mới ở Việt Nam hiện nay. Tạp chí Triết học số 2 (213) năm 2009

2: 发展市场经济有利于和谐社会的构建: http://news.xinhuanet.com/theory/2007-08/30/content_6629232.htm.

3: 周伯华: 维护市场经济秩序 为构建和谐社会提供保障: <http://theory.people.com.cn/GB/49154/49155/6543834.html>